

նական Chiffre romaine գործածել, այսինքն, Գլուխ I, Պրակ III, Հատոր IV, Դար V, եւն: Ըսէք, կ'աղաչեմ, այս ի՞նչ տեսակ Հայերէն է, եւ երբ անդին կայ ու կը մնայ բուն մերը, հարազատը, մեր արմատացեալ օտարամիտութեան արդիւնք չէ՞ ու ի՞նչ է այս նոր ձեւը, զոր եւրոպական լեզու չգիտցողն ալ չի հասկնար: Եւ արդէն, քանի որ այսքան լաւ ճամբու մէջ են, շատ չընթանանք եթէ մօտեցնու, քեղեցիկ առուօտ մը, մեզի հրամցնեն Հայկական թուականն ալ՝ սա պատուական ձեւով «Ե Ի ՅՈՒՄԱՐԱԿԱՆ ԹԹԱԿԱՆԻՍ ՀԱՅՈՅ MCCCCLIX...» Դսեւ ի՞նչ պէտք կայ Հայերէն յօդուածի մը կամ հեւէ գրութեան մը մէջ, բանի մը թիւը կամ թուահամարը նշանակելու համար գրել N° 0 եւ ասոր իբր թէ հայացած ձեւը՝ «0», երբ արդէն ունինք այս գործածութեան քաջայայտման, կարճ եւ միափայլ թիւ՝ բառը, ինչպէս թիւ 25 տունը, թիւ 120 պաշտօնագիրը, եւն: Այս ալ վերիններուն քով գրենք:

Այս եւ ասոնց նման դեռ շատ մը օտար բառերու անհարկի եւ անյարմար գործածութիւնը՝ միացած այն անհեթեթ ուղղագրութեան զոր կը ձողկէք այնքան իրաւմբ՝ այնպիսի վիճակի մը հասցնելու վրայ են հայերէնը, որ ուրիշ ամէն բանի կրնայ նմանիլ՝ բաց ի... Հայերէնէ: Մեր խեղճ, բազմաշարքար ազգին միայն այս կը պակսէր... տեսնել հիմայ ալ աստիճանական քայքայումն փոթորիկէն աղատած միակ խլեակին, իր ազգութեան խարխիւն ու ապաւեն եւ իր անգին ժառանգութիւնն եղող լեզուին խաթարումն, վատասելումն, անբարձրացումն՝ իրեններուն ձեռքով իսկ կատարուած. վասն զի տեսակ մը կոտորածի ենթարկել է լեզուն՝ բռնագատել զայն ընդունելու իր կազմութեան, ներգաշնակութեան եւ յատկութեան պահանջներուն հետ հիմնովին անհաշտ մի ուղղագրութիւն, ի՞նչ կ'ըսեմ, ուղղագրութիւն, թերեւս աւելի յարմար պիտի ըլլար ըսել՝ եղծումն պղծումն ուղղագրութեան, զոր պարտագիր ընել ուղղորդեց կենթադրեց որ անկեղծ ըլլան իրենց բարեկարգչի փափաքին մէջ, լայն ժամ է որ քիչ մը սեփականով հաճին ըմբռնել թէ՛ ներքին չէ՛ այս աստիճան բռնաբարել ուղղագրութիւնը լեզուին, որ չի հանդուրժեր բնաւ այս բարբարիկ նորութեանց Պոլոնոսի անկողինի վրայ գամուելու նախատինքն:

Սա ալ կ'ուզեմ ըսել, վերջացնել առաջ, թէ կը յուսամ որ ո եւ է ազգայնական կամ

լիւն զգացումէ թելագրեալ չեն համարուիր այս բանի մը գիտողութիւնները, զորս ներկայացնողը գիտական ասպարէզի պատկանելուն՝ ամէն նախապաշարումէ ազատ՝ գիտէ ճշմարիտն ու օգտակարը առանց վարանման ընդունիլ, ուրկէ որ ալ գան անոնք, սակայն հոս ինդիքը միմիայն լեզուական զեղծումի մը շուրջ կը դառնայ:

Հուսկ ապա, Չեզ, Գերապատու Հայր, որ յանձն առած էք այնքան ձեռնհասութիւն այս փտանգը մատնանիշ ընել, եւ անշուշտ պիտի շարունակէք ազգութեան ու անձնանշոյթ յառաջ մղել պայքարը՝ որպէս զի արմատ չբռնեն լեզուն խաթարող այս անոնքի եւ օտարոտի ձեւերը, Չեր Գերապատուութեան պիտի ուղղուն լեզուն մաքրութեան ու հարազատութեան սիրահարներու երախտագէտ զգացմանց հաստատեք, որոնց կը փութայ միացնել նաեւ,

Քննա, 25 Յունիս 1910:

Իր խորին մեծարանքները,

Յրուպն Հայ բժշկաց,

ՏՈՒԹ. Տ. ՔԱՆԱՍՄԱՆՅԱՆ



ՀԱՅԵՐԷՆ ՆՈՐ ԲԱՌԵՐ

Ս. ԻՐԵՆԵՆՈՍԻ «ՅՈՒՄԱՐԱԿԱՆ ԹԹԱԿԱՆԻՍ» ԵՒ «ԸՆԴԳԵՐՄ» ՆԻՐ-
ՉՈՒԹՈՒՑ՝ ԳՐԱԾ ՄԷՋ

Այս խորագրին տակ մտադիր ենք ուսումնասիրութեան նիւթ առնուլ Ս. Իրենէոսի երկու նորագիւտ Գրութեանց¹ հայերէն թարգմանութեան նոր բառերն: Նոր ըսելով կ'իմանանք այն բառերն, որոնք կամ առաջին անգամ այս գրոց մէջ գործածական են, եւ կամ թէպէտ ուրիշ մատենագրութեանց մէջ ալ գոյութիւն ունին, սակայն «անյայտ» են եւ անորոշ: Ըստ այսմ մեր ծրագրէն դուրս կը մնայ ծանրանալ այն բառերու վրայ, որոնց իմաստն արդէն իսկ յայտնի է, թէպէտ եւ առաջին անգամ գործածուած ըլլայ Իրենէոսի գործոց մէջ: Առ այս աչքի առջեւ ունեցած ենք «Ընդգրկեմ Հերձուածոց» լատին թարգմանութեան

¹ Des hl. Irenäus Schrift zum Erweise der apostolischen Verkündigung. Leipzig 1907. եւ Irenäus gegen die Häretiker. Buch IV und V. Եւր. 1910. Մատնական Ռ. Կաթողիկոսութիւն մը տես Հ. Կ. Ազնեան, «Ս. Իրենէոս Հայ Մատենագրութեան մէջ», Հաւոր. Ար. 1910, էջ 200-208:

զատ (սպ. W. Harvey, Cambridge, 1857) նաեւ Ստեփանոս Ռոշաբայի «Գանձ Հայոց լեզուի կամ՝ Բառարան Ստեփանեան» ինքնագիր գրութիւնը (Վիենն. Մատեն. Ձեռն. Թ. 6, Տաշեան, Յուլիան, էջ 22—24) ձեռագրական տարբերութիւններն գլխաւորաբար մատնանիշ ընելու համար:

Հայկազեան Բառագրքի՝ Լեհացոյն միջնորդութեամբ, այս տեղ յիշուած բառերու մաս մը ծանօթ է արդէն, որոնք սակայն կամ համեմատութեան պակասութիւնն եւ կամ Լեհացոյն սխալ մեկնութիւններն՝ այլազգ ըմբռնուած են եւ այլազգ մեկնուած:

1. ԱՄՄՐՈՒ

«Իրեն ոչխար ի սպանդ ածաւ, եւ իբր ամառուս առաջի կարէի աննայն»:

Սուրբ Գրքէն իբր վկայութիւն թէ Յոյցքի (էջ 51) եւ թէ Ընդդ. Հերթի մէջ (էջ 81) գործածուած է բառ «նոյն կերպով» Եօթնասնից թարգմանութիւնը ունի՝ «իբրեւ որով առաջի կտորէ անմուռն կայ (Ես. ԾԳ. 7)»:

Հին բառարանէ մը՝ որով, ոչիւր իմաստով Հայկազեան Բառագրքի (= ՀԲ) ծանօթ է բառս, զոր Հիւրըման ասոր. ܥܡܪܐ հետ կը համեմատուի եւ «անստորջ բառ» կ'անուանէ (Arm. Gramm. p. 300): Իրենեայ երեւ վկայութեամբ կը ստուգուի վերջնականապէս բառիս ասոր. և փոխառութիւն ըլլալը, վասն զի ասոր. Ս. Գիրքէն ալ ունի հոս «Եմբու» (ܝܥܒ) բառը:

Հրատարակիչները, որոնք ասորերէն թարգմանութեան հոնքեր կը նշմարեն Իրենեայ մէջ (Յոյցք, էջ VI—VII, Ընդդ. Հերթ. VI—VII) իբր ցուցում այս բառը նխադրութեան չեն առած, որ սակայն այլուստ բերուած վկայութիւններէն շատ աւելի յորատու է:

2. ԱՄՐԵԻՏ

«Ոչ գոյացան զԱրարէն իւրեանց եւ ոչ զայս ճշմարտութեանն կամեցան տեսանել, այլ գաւթն ամբռնողից սուգեալք ի խորութիւն անտառութեան»: Ընդդ. ձեռն. էջ 224:

ՀԲ. Կիւրեղ Աղեքսանդրացոյ Բ. Օրինաց մեկնութեան յառաջ բերելով բառս կը գրէ «բառ անտառայր» զի կամ է յն. «Εμπροσθ, որ է սաղմն, եւ կամ թերեւս խլուրդ»:

ՀԲ. ի յառաջբերութիւնը ամբողջական չէ, ահաւասիկ Կիւրեղ վկայութիւնը իւր ամբողջութեամբ «Որպէս զինուցուող որ զմբնութիւն, այնպէս պիտի համարեալ լիցի. այսու ցուցանէ թէ զյոյի ոչխար որ մի զինուցու, զի որ յորովայնի մեռանի ընդ այն համար է (Ձեռն. Համարէ) թէ զմբնութիւն որ սպանանիցէ, քանզի մմբնութիւն կը զիտ է, եւ ոչ գիտէ որպէս սպանանիցի» (ՄԲԲ. Մատ. Ձեռն. Թ. 231 էջ 35ա): Նորայր Բիւզանդագիտի այս վկայութիւնն աչքի առաւ ունենալով հետեւեալ գիտություններն կ'ընէ (Բա-

սաքն. էջ 106) «Ըստ իս՝ մմբնութիւն կը նշանակէ խլուրդ... որ հայկազեանն միայն Կիւրեղ... մեկնութեան վկայութիւն մէջ կը բերէ, բայց ես գտած եմ այս բառս նաեւ Գաղիանոսի բառերուն մէջ. յորս կը գրուի «Ասփաղիէ, Ասփոյ» և «Ասփաղիէ է յոյն բառն ασπ[η]λαξ, այսինքն՝ խլուրդ (Հմմտ. մեր. Մատ. Թ. 222 Ձեռն. անոյցու. ասփաղիէ, Գաղ, բա. asp[h]alax): Մինչեւ հիմա խորհրդեցիք Ասփոյ կ'ըսեն խլուրդն, Նորայրի կարծեաց ստուգութեան վրայ կասեմ չի թոյլուր այլ եւս Իրենեայ վկայութիւնը. լատինը կը թարգմանէ. sicut mures caeci, ըստ այսմ կ'այր մմբնութիւնը. Blindmaus որ է Aspalax typhlus»:

Զարմանալի է սակայն որ ուրիշ բառագիրք մը (մեր. Մատ. Թ. 225 Ձեռն.) «Բառք ինչ հանեալք ի բառարանէ Ստեփան վարդապետի կամենացոյցն ունի մմբնութիւնը. «խոր թռչկական, անծայրիկ անծիղ աններմ, asplen(ium) scolopendrium, որ է բառ Նորայրի (Գաղ. Բագ. scolopendro) արծուածանիկ, ցողիկնի որ բուսանի ի ջրհորս եւ ի խնաւ փոսս»:

Պէնիոս ալ 19, 6, 51 բոյսերու մէջ կը թուի aspalax, այլուստ խլուրդ, բառը, որուն բառարանական իմաստը անծանօթ է (Հմմտ. Forcellini, Tot. lat. lex. t. I. Aspalax բառի տակ): Զարմանալի է ինչն «մմբնութիւն» իբր յովազ կամ միեղջերու, pantera, liocorno, այս իմաստով ինքն անծանօթ է բառս:

3. ԱՆԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

«Վասն զի ոմանք, որ թուին ուղղապէս հաւատալ, գոնցոյցանն զղախի արդարացն առաջատութեան, եւ զյարարարուն առ ի յանապականութիւն կրթութեան ոչ գիտմն. ընդդիմադրիլ իսկ ԱՆԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ առուստմեռ ունին, Ընդդ. ձեռն. էջ 229:

Նորայրը հատուածը ըսելի լատ. բնագիրք. et modis meditationis ad incorruptelam ignorant. (Harvey, II, 411): Հայ թարգմանիչը յոյնը կրկին իմաստով հասկցած կը թուի եւ կրկին իմաստով թարգմանած. τρωπος (կերպ, եղանակ, լատ. modus) τρωποςի (փախուստ, ընդդիմութիւն) հետ, μελετης («կրթութիւն») μελοισια (ուսումն եւ րաժշտութեան) բառին հետ չի կրթելով կարկաստած է թերեւս «ընդդիմութիւն առ երաժշտութեան (ձեռագրական վերպակ է անբարոյսութեան) ուսումն ունին» նախադասութիւնը:

Այսպէս երկու իմաստով հասկցած եւ թարգմանած կ'երևայ «իբրեւ զորեքականն ըստ վիշապայութեան եւ զիպոգոյս խաբար» (Ընդդ. Հերթ. 182) յոյնը պարզաբար κατὰ τὸν τραγικὸν ὁμοιωσιν:

4. ԱՆՄՈՒՐՑ

«Եւ որպէս անմահացի եւ անզուպար, նախաւեղով ընդ այլոյն» (ՀԲ. ընդ այլոյն. մեր. Մատ. եւ Անտանեայ Ռոշաբայ անմուրցի եւ անզուպար նախաւեղով ընդ այլոյն): Ընդդ. ձեռն. էջ 132:

Գոմանգաւոյն միջնորդութեամբ հասած է մեզի նախադասութեան յն. հատակատարը. անմահ, անզուպար բառերուն գիմաց յն. ունի ἀπᾶ-

λαίστροι, բմբաժարտութիւն չգիտող, անվարժ բմբիշ, in palaestra insuetus, ինչպէս ունի լատ. թարգմանութիւնը (Harvey, II, 356):

Դասական մասնաշարժութեան մէջ ծանօթ է մշտն-մշտ, մշտն, իբրեւ բմբաժարտութիւն, բմբաժարտիւ. «Բորժամ բմբաժարտ մշտն-մշտն զբ յարկիցէն Ոսկ. Մեթ. Ս. Բ. Էջ 194. «Վասն առնելն զնեղի, որ են մշտն-մշտն հրա-հանքը, Եւսեբ. Գրոն. Ա. 278. «Թայնժամ ստա-գին միայն մշտն-մշտն էր, Անգ. 283, «որ է ոտնի ելանել զինարկին մշտն-մշտն, անգ. 292. — «Չայն եւեթ մշտն-մշտն ցերեքտասաներորդ ողորմակաճ, Գրոն. Ա. 283. «յորժամ մշտն բնդ բանտարկութիւն մատչիցի (տպ. մարտնչիցի), Եղիշի, էջ 58. Հմմտ. Նաեւ. «Բմբաժարտ մշտն-մշտն էր գու-պարք, Փիլոն, Լինեւ, Գ. էջ 426, «Մարտն ար-մատր պահած է Լեհային «մարտ աննէին բնդ միմեան, Գր. 1. 1.

Արդ-արդին հակառիշն ունի Փիլոն «Բորժամ բմբաժարտն Նաեւ. Բ. էջ 47:

5. ԱՇՈՒԳԻ

«Այս է արշնութեան զարնութիւն լինել զԱստուած եւ գտնել բոլորեցուն Սեմայ ստացուած արարի Աստուածապաշտութեան... Յոյդ. էջ 15. Գեմ. Թարգ-նուած է Die Kraftwirkung des Segens aber ist, dass der Gott und der Herr von allem für Sem zum besonderen Besitz der Anbetung würde.

Հոս աշտիւն թարգմանուած է առնչի, կ'են-թարգմտ, Բուզանդայ «իբրեւ սեպհական ի բնմե-առնչի առնչի նոցա էր կարգեալ (Բուզ. Գ. Գ. Ժ. Գ. էջ 114) նախարարութիւնը աշտի առնչե-ունենալով. «Առնչի, ՀԲ. կը մեկնէ «անդի առա-շտի, Հոմանոց, ամբանոց. զուարճալի եւ Հոմ վայրը, Նահապետեանի կարծիքով «առնչի, առնչութեամբ է եւ կրնայ լուծուի մի «ազգի, տոհմ, տան, իրական անունն մի փոխանակուե-լով. (Ողորդ. ազգ. Մատենագր. էջ 93) Լեւոն կարծիքներն ալ հիմնովին սխալ են. ուղիղ է zum besonderen Besitz թարգմանութիւնը. Բագրա-տունին ալ, ինչպէս Նահապետեանէ (անդ) կ'իմա-նամ, «առնչին, ջուի, զատուած, մեղեայններու հոմանիշ գործածած է Շչգիւ «առնչի, բառը. Բատ իսկ թէ իրենեայ «առնչի, եւ թէ Բուզան-դայ «առնչի, ապա ազգած են, երկուքն ալ կ'առաջարկեմ ուղիղ «առնչի, որ կը նշանակէ, առնչին, յատուկ, մասնաւոր. Հմմտ. «Թեպէտ եւ Համարէն զամենեւնի զիրոյն ստաց, այլ եւ յառնչին եւս յառնչի իւրաքանչիւր զք զայն Ոսկ. Պաւ. Ա. 612. «Օրենք ուրոյն, կարգք առնչի, Ոսկ. Եւ. էջ 12. ՀԲ այս վերջին վկայու-թիւնը սխալմամբ կը մեկնէ «ուր իցէ ուշ ոգւոյ, բարեկարգ, բարեմե, 1.

6. ԱՊՈՍՏՈՒԿԱՆ

«Ընդ իրում ապաւանդանա իշխանու-թեանի կամեցեալ արկանել զու», Ընդ. Հերթ. էջ 212: In sua potestate apostolica volens concludere eum (Harvey, II, 330).

Չեռագրական իրիպակ մին է, կ'ուղղեմ ապաւանդանա. Հմմտ. «Գրեաց եւ ապաւանդա-նանքն այսոցն, էջ 222. «Ի մի գուժարեայ ամենայն գորութիւն ապաւանդանա ի հնոցն արկիցի հրոյն, անգ. էջ 224:

Ընդ. Հերթ. տեղ տեղ պահած է ապաւանդին հնազոյն ուղղագրութիւնը՝ ապաւանդ տեւ էջ 8, 49, 205, 211, 212 (վեց անգամ). ապաւանդեալ էջ 148, 210, 215, 218, 221, ապաւանդեալ էջ 155, 212, 213, 215, 218, 220, 221, 223: — Այս մասին լեզուաբանական դիտարկութիւններ, տեւ Աճառեան, «Բն-մշտն-մշտն էր հոմաբանութիւն Եղիշի Եւսեբ. Գր. 1. 1. Էջ 161—162:

7. ԱՐՁԱՆ

«Վասն զի զնդինալ զյոդին (տպ. զզորին) ոմանք բարոյ յաղանդաց յարանանգ», Ընդ. Հերթ. էջ 231 լատ. ab hereticis sermonibus (Harvey, II, 413):

Հայ թարգմանիչը թերեւս հոս յն. սեղիւք (կոթող, —ն) ՏԵՆԻՍ (ոճ, ասացուածք, բան) հետ չիթած ըլլայ. կամ կարելի չէ բնթեանել յոճնայ. թարգմանիչը սեղիւք եւ սորտի (յորձանք) շատ դիւրաւ կրնար իրարու հետ չիթել:

8. ԲՈԺԳՈՒԹԻՒՆ

«Գիտելով զիտու եւ զնիմիս եւ զյոդականիս և զարդարեալութեան նոցա», Ընդ. Հերթ. էջ 106: Լատ. scientes quassum et futile doctrinae suae. (Harvey, II, 254):

Թարգմանիչը հոս ածականները գոյականա-բար գործածելով՝ որչափ որ ալ ջանացած է հե-տեւիլ յն. բնագրին (բառ Հերթի յն. αὐτοὶ οὐκ ᾔσταντο καὶ εἰχαῖον τοῦ διγχατος αὐτῶν), սա-կայն ինքզինքը լատ. թարգմանչին պէս ստիպու-բնագրին չկապելու համար ուզած է աւելցնել գոյական մի՝ բռն-մշտն, սնտորութիւն, փառ-թիւն (այլաբանական) իմաստով:

Փիլոնի թարգմանիչը գործածած է «հոմա-ն-մշտն, բառ մը «Եւ ծիծառանց ձուք լիւն-մշտն (այլուր զԹեաքեալ 134) կերակուր յետս դար-ծեալ ի բաց բնիկուն. Լեւո. էջ 165, ինծի կը թուի թէ այս երկու բառերն իրարու աւելնական են, տառադարձական դիւրաբանութիւն չկայ:

9. ԲՈՎԱԿԱՆ

«Ամենայն ինչ սնտոր եւ քակական է. անոցն սիրոյ. Ընդ. Հերթ. էջ 38. Ռոշթա՝ ամենայն ինչ սնտ-որ եւ քակական են անոցն սիրոյ: Լատինը կը թարգ-մանէ omnia vacua et frustra esse (Harvey, II, 178):

Բռն-մշտն այլաբանական մէկ իմաստն է. իբրեւ՝ մեղի, սնտոր, ընդունայն, ինչպէս դիտած է Ռոշթա՝ իւր Բառագրքին մէջ:

10. ጉዟህህፋብርኩ

«Բանգի առաւել քան զամենեցուն է հայոյոյդ եւ
դարձովդ ստորագրութիւն նոցա յԱրաբիչն եւ ի Դաւա-
գործն... Աստուած,, Ընդդ. Հերթ. էջ 8:

Այս բառով էլ թարգմանուի յղասարգոյն (պատանական փխիկախալութեան) Արարել Առնուածք. այլոր Դառարը... Եւ որպէս գիտաբար զԱրարիչն ի պակասութենէ ասացին, անդ. էլ 8. «Առաքայլ ըստ զԱրարելն եւ գիտաբարն էլ գին-արարիչն ժեր, էլ 21. «Զայս պատարագ... Եւս տուցանէ Դառարըն» էլ 61. «Առաքայլ ըստ զԱրարիչ Դառար չայլոր» 199 «Դնովեթր իսկ չբռնարարաւ Արարելն» էլ 229. տես նաեւ էլ 9, 10, 83, 160, 189 եւ այլն:

11. ԴԱՐՁ

“Սիրել զնա (զՀայր) ի քուրդ սրտէ, եւ այն իտ ուս
դարձ նրթաւ զհետ Բանին նորաւ,., Ընդդ. Հերժ. էջ 52:

Շղագրութեան բառերը կ'ուղղեն՝ ոչյեդա-
դոյն (sine adversatione) ինչպէս ունի լատ.
Թարգմանութեան, էլ 193 ծան. 7)։ Հմմտ.
«յեդադոյն»-ի նման, (կրկն. adversatio) Հ. Բ.
էլ 357 «Հաւան յիս մեղք յեդադոյն»-ի նման. «գո-
ման իշխանութեան» պատրաստ յեդադոյն-
ի նման Ժ. Ա.։

12. ጥቅም

1. «Զանց առնելով գոյուաք մարդկութեանս,,
Ընդդ. հերժ. էջ 140.

2. «Անցանհն ըստ դիրս արհնացն ազատու-
թեանն», անդ. էջ 143.

3. «Ի ձեռն աւրինացն դրի սանձեսցեն...», անդ,
էջ 211:

Իրենեայ թարգմանիչը այսպես կը թարգմանէ
Nómos, lex (օրենք) բառը։ Այս վկայութիւններ-
ով Հին եւ նոր պայլական իմաստներով յառաջ բերած
դէպք կարելի է թ մի ամփոփել օրէն՝ նշանակու-
թեամբ։ Դրէք իզմարէ։ Փէլ։ յայտարար օրենք տրի-
ֆէլ։ զվարդէ են գրէր աւուրկան հանունը։ Թճ. ի-
տ. Գրի- օրէնք ոչ ընգրգծ են բնական իմաս-
տութեան հետ։ պատկաւարբար են ցրէ-, են ոչ բնու-
թեամբ։ ՂԱՀ.,

Փիլիսոս Բ. ի Գրք. «ԶԱստուծոյ հրամանս,
աւրէնս եւ Գրքոնս որք են առ ի ճշմարտութիւնն.
Ժ. Բան, էջ 231:

(C-7-2-11.1)

Հ. Ա. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ



U U S 6 7 4 9 7 4 4 1 7

ԹՆԹՈՍ ԹՈՒՆԹԵՑԻ ՏԵՂԵԱՆԸ

Մեծ. Հ. Մ. Պոստոլեան նուիրած է Հայ-մանոս ուսումնասիրութիւն մը՝ «Միջնադարեան տաղասաց թաթոս թողնաթեցոյ», ուր կը հիւստարակէ նաեւ 8 տաղ (ԲԶՄ. 1910, էջ 207—208, 273—82:

Թաթմուխի մասին կենսագրական գծեր
յայտնի չեն. ինչպես յարակից յորդորվաճի
ցոյց կու տայ, անկա ընդի Թաթմուխցի էր
ծննդեամբ, ապրած “ԺԶ դարու կեսէն վերջը,,
Հաւանականաբար երգած օտարութեան մէջ
Է Հաստատու կամ խրին: Ա՛հրեւայ թէ եղած է
մտերիմն կամ ուռուցիւը Թաթմուխցի Ստեփաննոս
տաղանացի:

10) Հայերեն եւ Նոյնչափ տաճիկերեն (կամ լաւ եւս թաթարերեն) տաղեր: Հայերեն տաղերն հետեւեալներն են ըստ սկզբնաւորութեան.

1. Աստուած անեղ եւ աննշուման
Երկրպագեմք Երրորդութեան.
ՀՐԹ. ԲԶԳ. 1910, էջ 274—75.

2. Ես յուսով հաւատով առ քեզ յուսանամ,
Աղախին եմ արեւումք զընած քո ծառան.
Հրտ. անդ. 275.

3. Երուսաղէմ քաղաք մի կայ:

4. Թէ կ'ուզես որ հոգոյդ ճարակ դու անես,
ԶԱստուծոյ սէրն ի քո սրբոսէդ շըհանես.
Հրտ. ԲԶԲ. անդ. 275—76:

5. Հազար կենդանակերպ Աստուած ստեղծել է
Չամէնըն Աղամույ Դնազանդ արեւ է.
ՀՐԹ. անդ. 276—79:

6. Հայ մուսթր յամիս մարտին
Ժառերն ամենայն ծաղկին
Հրա. ԲԶԻ. 1862, էջ 67. — Կոս-
տաննե՞ջ Միջնագարեան տաշ. Բ. 8. — ԱՐՏՏ.
1910, էջ 381. — ԲԶԻ. 1910, էջ 279—80.

7. Հոգին մարմնային առաջ, թէ այլ ճար
չունիմք:

8. Յորժամ՝ յարեւելից ի դատաստան գաս.
Երեւիս արդարոց, նոցա պսակ տաս.
Հրտ. ԲԶԲ. 1910, 280.

9. Տէր արարիչ արարածոց,
Դասուց անձիւ ես 'ւ անհամար.
Հրո. ԲԶԹ. 1910, 281:

10. *Զրիստոս որդի Աստուծոյ,
Փրկեալ գնոգիս ի հըրոյ . .*
ՀՐԱՒ. ԲՁԲ. 1910, 281—2.